

[2. 2.]

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij de Memorie van Toelichting, aangeboden bij het ontwerp van wet tot definitieve vaststelling van het Vde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het jaar 1874, werd o. a. voorgesteld de bouw van 7 schroefstoomschepen der 1ste klasse, in een tijdsverloop van tien jaren te voltooien. Dat getal was gebaseerd op de niet ongegronde veronderstelling, dat het toenmaals aanwezige houten materieel, na ommeekomst dier jaren, aan den dienst zou zijn ontvallen.

Het tegendeel is evenwel gebleken; van de toen aanwezige schroefstoomschepen der 1ste klasse, verkeerden er twee, namelijk *Zilveren Kruis* en *Van Galen*, voorzien van nieuwe stoomketels, in zeer bruikbaren toestand, en kan op beide bodems, buiten onvoorziene omstandigheden, nog eenige jaren gerekend worden, terwijl de *Leeuwarden*, thans deel uitmakende van het auxiliair eskader in Indië, nog op een levensduur van twee jaar kan worden geschat.

De hier geschetste gunstige toestand dier schepen heeft den ondergeteekende in overweging doen nemen om den bouw van het zevende schroefstoomschip der 1ste klasse voorloopig uit te stellen; weldra toch zullen wij, de in aanbouw zijnde *Johan Willem Friso* buiten rekening latende, in het bezit zijn van vijf voor den dienst beschikbare nieuwe ijzeren schroefstoomschepen der 1ste klasse, welke, gevoegd bij de zooeven genoemde houten stoomers van dat charter, in staat stellen, de eerstvolgende jaren aan de eischen van den dienst te voldoen.

Bij diezelfde Memorie van Toelichting (bladz. 5) gaf de ondergeteekende reeds te kennen, dat na afloop van het tienjarig programma van aanbouw, het gepantserd materieel bestemd voor binnenlandsche defensie, voor vernieuwing aan de beurt zou zijn.

Dank een zorgvuldig onderhoud der rammen en monitors, verkeerden allen in voldoende toestand, al kan niet worden ontkend dat deze vaartuigen, zoowel wat offensief als defensief vermogen betreft, bij een leeftijd van 14–17 jaren, als verouderd zijn te beschouwen.

Aangezien de Vertegenwoordiging, door haar votum bij de behandeling der begrooting voor 1884, de gelden voor eene versterking der torenpantsering dier vaartuigen niet heeft toegestaan, zal de ondergeteekende zich blijven bepalen tot verhooging van het offensief vermogen, door eene verbeterde bewapening, namelijk door de voorlaadkanons van 23 c.M. van lieverlede te vervangen door 28 c.M. achterladers.

Dat op deze begrooting geene gelden worden gebracht voor aanbouw van nieuw gepantserd materieel, zooals door den ondergeteekende in de zitting van 15 December 1882 van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in het vooruitzicht werd gesteld, vindt niet uitsluitend verklaring in den min gunstigen toestand, waarin 's lands financiën verkeerden.

Sedert werd toch tot de aanschaffing van den vischtorpedo besloten, en zal hierdoor de waarde van het bestaande materieel niet onbelangrijk worden verhoogd. Van den ernstigen wil, dit nieuwe wapen in uitgebreide toepassing te brengen, geeft deze begrooting de noodige blijken; slechts overwegingen van financieelen aard hielden den ondergeteekende terug, voor den aanbouw van twee torpedobooten gelden aan te vragen.

Het onlangs verschenen rapport der commissie tot regeling der samenwerking van zee- en landmacht bij de verdediging van den vaderlandschen bodem, heeft in deze zienswijze van den ondergeteekende geene verandering gebracht.

Dt daarin voorkomende belangrijke wenken zullen niet worden voorbijgezien, wanneer tot voorstellen van aanbouw wordt overgegaan.

De invloed van evengenoemde overwegingen op de hiernevens aangeboden ontwerp-begrooting blijke uit de navolgende cijfers.

Het eindbedrag van de marine-begrooting is voor 1885 geraamd op een cijfer van f11 611 616,26^s, zijnde f266 798,63^s lager dan de som daarop voor 1884 toegestaan.

Hierbij mag niet uit het oog worden verloren, dat de marine-begrooting voor laatstgenoemd jaar, — de buitengewone verhooging niet medegerekend, die als een gevolg van den brand op 's Rijks werf te Amsterdam moest worden toegekend, — door verschillende bezuinigingen reeds ruim f441 000 bleef beneden het voor 1883 toegestane bedrag.

De ondergeteekende wenscht dan ook uitdrukkelijk te verklaren, dat de min gunstige toestand van 's lands middelen hem er toe heeft geleid, uitsluitend gelden aan te vragen voor dringend noodige uitgaven. Zeer wenschelijke aanvragen; alle — zij het ook billijke — verhoogingen van bezoldigingen, die slechts eenigszins uitstel konden lijden, bleven achterwege.

Voor een deel moge dit uit het navolgende blijken:

Eene vergelijking tusschen het getal schroefstoomschepen van klein charter, door den ondergeteekende reeds in 1874 als noodig opgegeven, en de thans beschikbare sterkte, sluit elk denkbeeld van overdaad uit, wanneer tevens overwogen wordt, dat sedert de werkring dier schepen uitgebreid werd, ten gevolge van het dit jaar in werking getreden tractaat, waardoor thans een dier schepen, de *Bonaire*, voortdurend belast is met het internationaal politie-toezicht op de visscherij in de Noordzee.

Met voorstellen tot den aanbouw van het ontbrekende schroefstoomschip, waaraan behoefte bestaat, zal evenwel tot de volgende begrooting worden gewacht.

Hierboven is de wenschelijkheid aangegeven om de op de torenschepen aanwezige voorlaadkanons van 23 c.M. door een meer doelmatigen vuurmond te vervangen.

Ditzelfde geldt ook voor de stoomkanonneerbooten van klein model, die met diezelfde vuurmonden zijn bewapend.

Snellere verwapening, hoezeer ook gewenscht, vindt, om der kosten wille, niet plaats, en wordt dan ook de weg van zéér geleidelijke vervanging gevolgd.

Van eenige kalibers van het geschut bij de zeemacht in gebruik, onder meerder van de kanons van 17 c. M. A., is geene reserve voorhanden. Deze is noodig, doch wordt eene aanvraag van gelden voor de aanschaffing dier vuurmonden in de gegeven omstandigheden achtergehouden.

Verscheidene dienaren van den Staat werden door hunne chefs voor traktements-verhooging in aanmerking gebracht.

Zoo onder meer ingenieurs der marine, voor wie bij Koninklijk besluit van 22 Juni 1875 n°. 14 maxima- en minima-bezoldigingen zijn vastgesteld.

De tegenwoordige hoofdingenieur-adviseur van scheepsbouw geniet f500 minder inkomen dan zijn voorganger, en mist bovendien eene vrije woning, terwijl eenige ingenieurs der 1ste klasse respectievelijk 9 en 7 jaar op hun minimum-traktement dienen. Ook deze verhoogingen werden uitgesteld.

Met niet minder nauwgezetheid is overwogen waar in de administratie en het beheer bezuiniging zou zijn tot stand te brengen.

Wat het administratief personeel van het Departement betreft, blijkt schier dagelijks een behoefte aan vermeerdering, dan de mogelijkheid tot vermindering, en zij die steeds aandringen op strengere comptabiliteits-maatregelen mogen waarlijk niet over het hoofd zien, dat deze telkens weder meer omslachtige administratie noodig maken, en dat de werkzaamheden van de bureelen dan niet in verhouding blijven met de werkkrachten van het in dienst zijnde personeel.

Eene aandachtige beschouwing der Marine-begrooting schenkt dan ook de overtuiging, dat van bezuiniging slechts de rede zijn kan in de IIde en IIIde afdeeling, welke te zamen de eigenlijke marine inhouden.

De IIIde afdeeling omvat opleiding en activiteit, aankweeking en voorbereiding van het personeel tot den oorlog; hierop te willen bezuinigen zou in werkelijkheid zijn, de wijsheid bedriegen. Alles wijst dan ook in tegendeel op de waarschijnlijkheid dat de uitgaven ten behoeve van deze afdeeling in de toekomst zullen vermeerderen; goed personeel kost, naast tijd voor vorming, geld, zelfs veel geld.

Des te klemmender spreekt dan ook de wenschelijkheid om op het andere onderdeel, namelijk de IIde afdeeling, te besparen.

Dat hierop dadelijk te bezuinigen valt, en in de toekomst veel zal kunnen bespaard worden, vooral op het uitsluitend industrieel gedeelte der Rijks maritieme etablissementen, de ondergeteekende zal de eerste zijn, dit toe te geven; die overtuiging straalde duidelijk door in de vroeger door hem in de Eerste Kamer gedane toezegging, welke, op initiatief van zijn ambtsvoorganger, in de bekende werfcommissie is belichaamd.

Toch meent hij te moeten waarschuwen tegen het koesteren van te hooge verwachtingen. Werd toch reeds door die commissie in haar voorloopig advies beslist uitgesproken, dat Rijkswerken in stand moeten gehouden worden, uit nadere mededeelingen is den ondergeteekende gebleken, dat ook zij de instandhouding van de drie bestaande maritieme-etablissementen, zij het dan ook op gewijzigden voet, met het oog op oorlogsdoeleinden, noodzakelijk acht.

Naar de ondergeteekende hoopt, zal de commissie in haar rapport, dat met belangstelling wordt voorbereid, den weg aanwijzen tot oplossing van de vraag hoe, in verband met die oorlogs-doeleinden, de drie maritieme etablissementen in inrichting en beheer moeten worden gewijzigd, om, uit een financieel oogpunt, betere resultaten te schenken.

Voorloopig is reeds bij deze begrooting op arbeidsloonen voor 's Rijks werven niet onbelangrijk bezuinigd geworden. Het onder art. 20 aangevraagde cijfer blijft nog f 93 600 beneden dat voor 1884 toegestaan.

Het spreekt van zelf dat deze vermindering vooral treft de werf van aanbouw te Amsterdam, die voor normale behoefte te groot wordt geacht; daar het vereischte werk niet achterwege blijven kan, zal dan ook meer arbeid aan particulieren worden opgedragen.

Behalve het hierdoor te verkrijgen *directe* voordeel van bij de meer goedkoope particuliere industrie ter markt te gaan, mag het *indirecte* niet over het hoofd worden gezien van met kleiner personeel te werken, waardoor eventuele kosten van pensioenen, medailles enz. ook minder worden.

Aan den anderen kant zal wel gebillikt worden, dat met het oog op de belangen van het personeel met bezadigdheid wordt te werk gegaan, en de vermindering, die ook eenigszins als proef dient te worden beschouwd, aanvankelijk geen te groote proportiën aanneme.

Iste AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling bedraagt f 341 261,66⁵, tegen f 338 715 in 1884, dus f 2546,66⁵ meer, veroorzaakt door de volgende *verhoogen*:

Art. 2. Bezoldigingen ambtenaren Departement met.	f 500,00
Art. 3. Idem officieren, idem met	200,00
Art. 5. Bezoldigingen ambtenaren op 's Rijks werven met	2 400,00
Art. 7. Idem, ingenieurs met	1 166,66 ⁵
	f 4 266,66 ⁵

tegen eene *vermindering* van:

Art. 6. Bezoldigingen officieren gedetacheerd op 's Rijks werven, met	1 720,00
---	----------

Blijft meer f 2 546,66⁵

Met uitzondering van de verhoogen onder art. 5 worden voor deze verschillen met de vorige begrotingscijfers, de rekenen duidelijk omschreven in den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Wat betreft het onder art. 5 uitgetrokken bedrag, bestemd voor een scheikundige voor de zeemacht, zij het volgende opgemerkt:

Aan de invoering van den vischtorpedo is onafscheidelijk verbonden het gebruik van schietkatoen, welk ontplofingsmiddel niet door de Nederlandsche industrie wordt bereid. Afhankelijkheid van het buitenland maakt als voorbereiding tot den oorlog grooten voorraad onontbeerlijk, en leidt dit laatste, soms uit een recht begrip van economie, tot meer uitgebreide toepassing. Doch hoe groot de voorraad ook zij, altijd zal de persoon, wien het verantwoordelijk toezicht wordt opgedragen op het onderhoud en de bewaring, die belast wordt met de controle op de vervaardiging in de particuliere fabrieken en later met de keuring bij de aflevering, eene speciale kennis van dit ontplofingsmiddel moeten bezitten, welke in den regel gemist wordt bij den zeeofficier, wiens detachering bij dezen tak van dienst, uit den aard zijner betrekking, slechts van betrekkelijk korten duur zijn kan.

De bedoelde scheikundige zal tevens belangrijke diensten kunnen bewijzen bij het onderzoek naar de chemische samenstelling van verschillende, aan de marine geleverd wordende materialen en behoeften, en als natuurkundige ook bij de toepassing van de electriciteit aan boord der schepen.

Het voornemen bestaat dezen ambtenaar te *Amsterdam* te plaatsen en diens traktement te stellen op een minimum van f 2400 'sjaars, met periodieke verhoogen tot f 3000 'sjaars.

IIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 4 169 650, tegen f 4 395 685 in 1884, dus f 226 035 minder.

Voor zooveel noodig moge het hierna volgende als toelichting van den uitgewerkten staat dienen.

Op deze begrooting zijn voor „nieuwen aanbouw” slechts gelden aangevraagd *voor aanbouw op 's Rijks werf*: om het op stapel staande stoomschip *Johan Willem Friso* op $\frac{1}{10}$ van gereedheid te brengen en om de instructie-korvet, waaraan de naam van *Nautilus* zal worden gegeven, te kunnen afbouwen.

Voor aanbouw bij particulieren: een torpedoboot, groot model en één werkvaartuig.

Bovendien zijn de nodige gelden uitgetrokken om op 's Rijks werven de verwapening van twee gepantserde schepen te doen geschieden en is een deel van het onder art. 12 uitgetrokkene bestemd om bij *particulieren* een of meer schepen te doen herstellen en oude, voor den dienst afgekeurde schepen tot kolenhulken te doen inrichten.

Behalve voor de juist gemelde verwapening van twee torenschepen, met daarmede verband houdende verbetering der bewapening van twee stoomkanonneerbooten groot model, zijn gelden aangevraagd om, nu in de bewapening der schepen met revolverkanonnen voorloopig voldoende is voorzien, een aanvang te maken met de torpedobooten daarmede te bewapenen, hetgeen thans algemeen als noodzakelijk erkend wordt. Het maakt evenwel een punt van overweging uit, in stede van het kleine getal revolverkanonnen, dat voor de gevraagde som kan verkregen worden, geheel of gedeeltelijk snelvurende kanonnen van hetzelfde kaliber, naar een systeem door den tegenwoordigen inspecteur over de artillerie der marine ontworpen, en thans in beproeving, aan te schaffen, wier lagere prijs toelaat een aanmerkelijk grooter getal te verkrijgen, terwijl de vuursnelheid zeer voldoende is, en het aanzienlijk kleiner gewicht, vooral op torpedobooten, een groot voordeel kan worden geacht.

De voor torpedo's aangevraagde som is bestemd zoowel om te voorzien in den loopenden dienst, als om voort te gaan met de aanschaffing van vischtorpedo's met toebehooren, naar het stelsel van *Whitehead*, zijnde het aangevraagde alsdan voldoende voor een twaalfstal dier torpedo's.

Door deze verminderde aanschaffing wordt dan ook het lager cijfer van art. 16 in vergelijking met 1884 voornamelijk verklaard.

In onderzoek is de mogelijkheid om, zonder veel onkosten te maken, het stoomschip *Johan Willem Friso* in terichten tot het voortschieten van den vishtorpedo.

Tot verklaring van de veranderde verhoudingen der onderdeelen *a*, *b*, *c* en *d* van art. 20 moge dienen, dat op deze begroting onder »conservatie reserveschepen», slechts de arbeidsloonen zijn begrepen van het uitsluitend voor het onderhoud dier schepen benodigd personeel, dat, voor zooverre betreft dat van de machinekamer, in de behoefte voorziet zonder uitbreiding van het actieve personeel, en daarbij tevens eene soort van kern daarstelt, waarop bij mobilisatie de oorlogsbemannings kan worden uitgebreid. De arbeidsloonen voor voorzieningen aan deze schepen zijn daarentegen opgenomen onder de rubriek »herstelling van schepen in en buiten dienst».

Het in verhouding tot andere jaren zeer lage cijfer voor scheepsstoomwerktuigen en ketels gevraagd, vindt gedeeltelijk oorzaak in het feit, dat het in aanbouw zijnde schroefstoomschip »*Johan Willem Friso*» eerst in 1886 voor den proeftocht zal gereed komen, zoodat de laatste termijn voor die werktuigen nog niet op deze begroting is gebracht.

Voor aanschaffing van nieuwe werktuigen is dan ook niets opgebracht, strekkende de kleine post onder *a* van art. 17, zooals trouwens ook uit de toelichting van dat artikel in den staat blijkt, voor een voortstuwer en ter voldoening van den laatsten termijn voor de bewaring en het onderhoud der nu geheel gereed staande werktuigen en ketels voor genoemd stoomschip.

Onder *b* van dit artikel komen gelden voor tot vervaardiging van een tweetal ketels voor torpedobooten, ten einde die als waarloos ter vervanging gereed te hebben bij voorkomende groote herstelling aan de in gebruik zijnde ketels.

De ketels van het schroefstoomschip der 1ste klasse *Atjeh* ondergaan, na bijna zesjarig gebruik, eene noodige herstelling; de werktuigen worden geheel los genomen en waar noodig, voorzien. Het vervormen dier werktuigen tot compound-machines, maakt een punt van overweging uit.

Mocht hiertoe besloten worden, dan kan het onder *b* van art. 17 aangevraagde voor laatsten termijn nieuwe ketels *Atjeh*, strekken tot voldoening van een tweeden termijn dier wijziging inclusief nieuwe ketels.

Als gevolg der indienststelling van een grooter aantal schepen en vaartuigen voor de zomeroefeningen is de post onder *c* voor herstellingen eenigszins verhoogd; die onder *d* voor machinekamer-behoefden heeft eveneens eene verhooging ondergaan, met het doel haar meer in overeenstemming te brengen met de over de laatste jaren gebleken behoefte.

Uit den toelichtenden staat kan, voor zooveel art. 22 aangaat, blijken:

1°. dat, hoewel voorziening aan kaaimuren op 's Rijks werf te Amsterdam noodig blijft, deze post wederom voor »Memorie» is opgebracht.

Ter besparing van uitgaven werden evenmin gelden aangevraagd voor kaaimuren te Hellevoetsluis.

2°. dat een post is opgebracht voor een kolenpakhuis te Amsterdam, waar nog altijd voldoende gelegenheid ontbreekt om den steenkolen-voorraad onder dak te brengen. Waarschijnlijk ten gevolge van meerdere en geregelder communicatie met het buitenland is de in Nederland beschikbare voorraad steenkolen, bij plotseling isolement als gevolg van oorlogsgevaar, in de laatste jaren niet onaanzienlijk verminderd. Het is dus raadzaam, om in de reductiestelling Amsterdam, rekening houdende met dezen veranderden toestand, den voorraad steenkolen door zorgvuldige bewaring, zooveel mogelijk voor achteruitgang te behoeden.

3°. dat gelden zijn uitgetrokken voor eene werkplaats tot het gereedmaken en voor de voorbereidende maatregelen tot het daarstellen van een bassin voor het inschieten van visch-torpedo's, een noodzakelijk gevolg van de invoering van dit wapen.

4°. dat het noodige is aangevraagd voor den aanmaak van twee regenbakken te Hellevoetsluis, ten einde zeker

heid te hebben, ten allen tijde, de aldaar in conservatie zijnde schepen en vaartuigen, bestemd voor de binnenslandsche defensie, bij plotselinge indienststelling (mobilisatie) aan eene eerste verstreking water te kunnen helpen.

5°. dat gelden zijn aangevraagd om in diezelfde directie eene bergplaats in te richten tot bewaring van de bij den mastbok behorende blokken.

Aangaande de werkzaamheden op 's Rijks en particuliere werven aan de schepen verricht, na de indienststelling der vorige begroting, kan het volgende worden medegedeeld:

Het ramschip *Stier* werd, na gemeerd stoomen in Augustus 1883, in de maand October naar Willemsoord overgebracht, waar den 8sten en 9den April 1884 een proeftocht plaats had, waarbij 10.6 mijl vaart werd behaald. Deze ram werd nog voorzien van een krachtiger stoomtorenmachine en een stoomstuurmachine.

Het ramschip *Schorpioen* onderging na buiten dienststelling op 1 November 1883 de noodige voorzieningen aan de ketels, en is thans aangewezen tot verwapening met een kanon van 28 c.M. A.

De monitors *Panther* en *Haai* zijn tot proef voorzien van BOYLE'S-ventilators.

De monitor *Wesp* voor de verwapening, waarvan bereids de noodige gelden bij de vorige begroting werden toegestaan, is hiertoe in herstelling op 's Rijks werf te Amsterdam opgenomen.

De monitor *Krokodil* is voor de aangevraagde verwapening aangewezen.

De monitor *Bloedhond* kreeg een 28 c.M. A. in stede van twee 23 c.M. voorlaad, benevens compound torenpantser.

Het stoomriviervaartuig *Mosa* ontving een krachtiger stoomstuurmachine.

Alle stoomkanonneerbooten groot model hebben thans versterkte plechtdekken.

Van de stoomkanonneerboot *Hydra* moest van de ketels de druk tot op 55 Eng. ponden worden verminderd. Nieuwe ketels staan gereed te Hellevoetsluis.

De stoomkanonneerboot *Ever* is na overhaal der werktuigen en vernieuwing van het dek, weder den 11den Juni jl. voor oefening van de adelborsten in dienst gesteld. Het geschut is ontscheept, zoo ook van de *Gier* die tot hetzelfde doel dient.

In het najaar van 1883 werden de ketels en machines uit de stalen kanonneerboot n°. 3 genomen, ten einde het vaartuig dat 20 jaar oud is, te onderzoeken. Het vaartuig, nog geschikt bevonden voor den dienst, zal op de werf te Amsterdam eene goede herstelling ondergaan. De oude ketel is afgestaan aan de opleiding voor machinist-leerlingen; de nieuwe ketel is gereed.

De torpedobooten groot model *Etna* en *Hecla* zullen spoedig naar Engeland worden overgebracht om te worden ingericht tot het voortschieten van vischtorpedo's.

Van de torpedobooten klein model, onderging n°. V eene kleine voorziening van de vlampijpen, en kwamen n°. IX en XIX in ketelreparatie.

De oude ketels van het ramtorenschip *Koning der Nederlanden*, deel uitmakende van het auxiliair eskader in Oost-Indië, ondergingen van December 1883 tot Mei 1884 eene belangrijke herstelling, en kunnen nu nog tot einde 1886 dienst doen. Nieuwe ketels zijn sedert den aanvang van dit jaar te Soerabaja in aanmaak.

Bij de proeftochten, die na de verwisseling der oude, tegen nieuwe ketels, met het ramtorenschip *Prins Hendrik*

der Nederlanden, eveneens behorende tot het auxiliair eskader in Oost-Indië, plaats hadden, bleken de krukpenen niet meer volkomen te vertrouwen. In de fabriek van FRIED. KRUPP te Essen zijn thans nieuwe krukassen van »tiegel guss-stahl" vervaardigd; zij werden onlangs naar Indië opgezonden.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Atjeh*, sedert 1 Juni in het vaderland teruggekeerd, na van af het einde van 1879 behoord te hebben tot het auxiliair eskader in Oost-Indië, ondergaat te Willemsoord de noodige herstellingen.

De *Tromp* aanvaardde, na de noodige voorzieningen en proeftocht, in het laatst van October 1883 eene reis in den Noorder- en Zuider-Atlantischen Oceaan. Van den toestand waarin bij terugkomst de zinken huid van dien bodem zal verkeerden, wordt de beslissing omtrent het al of niet koperen van het op stapel staande schroefstoomschip der 1ste klasse afhankelijk gemaakt.

Voor de schroefstoomschepen der 1ste klasse *De Ruyter* en *Van Speyk* werden rondhouten, zeilen en tuig aangeemaakt, en is hiermede voor eerstgenoemden bodem gereed gekomen.

De gemeerde proef van de *Van Speyk* had in Juli 1883, de losse proeftochten hadden in Augustus en October d. a. v. plaats, nadat die bodem van Amsterdam naar Willemsoord was overgebracht.

Bij die beproevingen werd eene snelheid van 14,46 mijl behaald.

Daarna keerde de *Van Speyk* naar Amsterdam terug, om verder te worden afgetimmerd en in conservatie gebracht.

Het op stapel staande stoomschip *Johan Willem Friso* komt in den loop van dit jaar vermoedelijk tot op $\frac{1}{10}$ gereed.

Na eene belangrijke reparatie werd met het schroefstoomschip der 1ste klasse *Zilveren Kruis* in Augustus 1883 gemeerd en in September d. a. v. los gestoomd, waarbij eene snelheid van 10,4 mijl werd bereikt. Deze bodem is in de 2de klasse van reserve.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Leeuwarden*, thans behorende tot het auxiliair eskader, werd na de buitendienststelling in Juni 1883 nauwkeurig onderzocht en gerepareerd alvorens de reis naar Oost-Indië te ondernemen.

Het schroefstoomschip der 3de klasse *Alkmaar* is 11 jaar oud en sedert April 1883 te Curaçao gestationneerd. Het zal, na aflossing door de *Sommelsdijk*, huiswaarts keeren, om daarna, buiten dienst gesteld, eene herstelling te ondergaan en van nieuwe ketels voorzien te worden.

De belangrijke herstellingen van den romp en aan de ketels van het schroefstoomschip der 4de klasse *Aruba* kwamen gereed en werden nieuwe ketels in September 1883 ingezet.

In December d. a. v. werd te Amsterdam gemeerd gestoomd. In Mei 1884 naar Hellevoetsluis overgevoerd, werd 5 Juli d. a. v. een proeftocht gedaan, waarbij die bodem eene gemiddelde vaart van 9 mijl behaalde. Het schip wordt in de 2de klasse van reserve opgenomen.

Het schroefstoomschip *Sommelsdijk* vertrok in Augustus 1883 naar Willemsoord, waar het, na te zijn opgetuigd, in October d. a. v. eene serie proeftochten deed, die met den besten uitslag werden bekroond. Gedurende vier achtereenvolgende uren werd eene snelheid van 10,8 mijl behouden. Daarna werd deze bodem van een centraalkiel voorzien en den 27sten November 1883 te Hellevoetsluis in conservatie gebracht.

Het raderstoomschip *Valk*, van 31 Maart tot 15 April jl. in dienst ter overvoer van Hare Majesteit de Koningin, naar Engeland, is thans zoodanig in conservatie gebracht, dat het binnen 24 uren na ontvangen bevel, in dienst kan gesteld worden.

Het schroefstoomschip der 2de klasse *Marnix* zal na 1885 niet meer voor den dienst buitengaats gebezigd worden en alsdan vervangen door de instructie-korvet *Nautilus*, thans in aanbouw.

De Rijks-werven onderhielden verder: alle de niet opgenoemde en daar aanwezige schepen en vaartuigen in hunne verschillende graden van gereedheid; de stoombarkassen en sloepen, het materieel van het loodswezen, de werf-stoomtoestellen benevens die van de marinebakkerij, het Koninklijk Instituut voor de marine en 's Rijks lijnbaan. Te Amsterdam werd de bouw van stoomsloepen, ook ten behoeve van het Departement van Koloniën voortgezet.

De Rijkslijnbaan voorziet in de behoefte aan touwwerk voor Marine en gedeeltelijk voor Koloniën.

Te Hellevoetsluis werd de *Bali* (*St. Eustatius*) op 6 Augustus 1883 in dienst gesteld; den 17den d. a. v. had de proeftocht plaats.

Voorts werd door Hellevoetsluis voorzien in de behoefte aan gewone sloepen, klein vaatwerk en waterdichte kleedingstukken.

De oude dokmachine aldaar werd voor afbraak verkocht.

Op de werf te Amsterdam werd voortgegaan met het herstellen der schade aan gebouwen, door den brand in het vorig jaar geleden en het opruimen van puin enz.

Te Willemsoord werd het oude bureel van den torpedo-dienst door een nieuw meer doelmatig gebouw vervangen, dat in het voorjaar in gebruik werd genomen.

De werkzaamheden bij en leveringen door particulieren bepaalden zich, behalve de gewone bestedingen voor allerlei behoeften voor uitrusting en scheepsbouw, tot de navolgende:

De Koninklijke Fabriek voor stoom- en andere werktuigen te Amsterdam leverde de werktuigen af van het stoomschip der 1ste klasse *van Speyk*.

De herstelling der werktuigen en nieuwe torenmachine van het ramschip *Stier* kwam gereed; eveneens die der machines van het schroefstoomschip der 1ste klasse *Zilveren Kruis*.

In aanmaak zijn bij die fabriek twee stel werktuigen en ketels, benevens drie waarlooze ketels voor stoomsloepen.

De fabriek van de Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Fijenoord volvoerde eenige voorzieningen en reparatiën van meer of minder omvang aan de machines van de schepen *Tromp* en *Leeuwarden*.

Voor de *Bonaire* werd een evaporator en distilleercondensor aangemaakt.

Het stoomvaartuig *Coertzen* voor het loodswezen, werd afgeleverd, de werktuigen en ketels voor de *Johan Willem Friso* bestemd, kwamen gereed en werden aan de fabriek in conservatie gebracht.

Voor het Departement van Financiën werd een kleine stoomer, onder toezicht van Marine, aangebouwd.

De Koninklijke Maatschappij *de Schelde*, te Vlissingen, leverde eenige werktuigelijke inrichtingen voor het ramschip *Stier* en het schroefstoomschip *van Speyk*, alsmede een nieuwe krukas voor den loodsstoomer *Schelde*.

De maatschappij *de Maas* te Delfshaven kwam gereed met de belangrijke herstellingen aan de stoomwerktuigen van het schroefstoomschip der 4de klasse *Aruba*.

Bij de fabriek *de Atlas*, te Amsterdam, kwamen in September 1883 gereed twee machines voor stoomsloepen en een waarlooze ketel.

De firma H. EN J. SURVER te Amsterdam werd belast met den aanmaak van twee ketels voor stoomkanonneerbotten.

De firma HUYGENS EN VAN GELDER beëindigde de kapitale herstelling aan den romp van de *Aruba*.

De Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij te Leiden werd belast met het aanmaken van ankers en kettingen voor Marine en Koloniën, zoomede met den bouw van twee ijzeren werkvaartuigen.

Met de aanschaffing van het artillerie-materieel, waarvoor op de begrooting van het loopende jaar gelden werden toegestaan, wordt geregeld voortgegaan.

Op dit oogenblik is men te Amsterdam bezig met het verwapenen van den rammonitor *Wesp*, waarna de monitor *Krokodil* en het ramschip *Schorpioen* zullen volgen. De daartoe benodigde kanonnen worden op de ten vorigen jare reeds medegedeelde wijze ontleend aan vier stoomkanonneerbooten type *Wodan*, voor welke vaartuigen achterlaadkanonnen van 28 c.M., lang 30 kaliber, zijn besteld.

IIIde AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling bedraagt f 4 120 233, tegen f 4 141 993 in 1884, derhalve f 21 760 minder.

Dit verschil is toe te schrijven aan eene *vermindering* van:

Art. 26. Traktementen officieren van administratie, met	f 325
Art. 31. Kosten van het korps mariniers, met	42 300
Art. 32. Kosten der actieve zeemacht, met	71 500
Art. 39. Schafting der equipages, met	30 000
Art. 40. Kosten van gebouwen voor kazernes enz., met	10 000

Totaal *minder* . . . f 154 125

tegenover eene *verhooging* van:

Art. 25. Traktementen zeeofficiëren, met	f 4 020
Art. 28. Bezoldiging van het personeel bij het hospitaal enz., met	1 700
Art. 30. Traktementen dek- en onderofficiëren, met	615
Art. 33. Kosten van werving, met	8 000
Art. 34. Opleiding zeeofficiëren, met	1 800
Art. 35. Opleiding officieren van gezondheid, met	300
Art. 36. Opleiding adspirant-administrateurs, met	2 430
Art. 37. Opleiding van jongens enz., met	500
Art. 41. Kosten van verpleging voor zieken enz., met	12 000
Art. 42. Kosten voor in- en buiten dienst stellen van schepen, met	10 000
Art. 43. Kosten van transport van officieren, met	90 000
Art. 44. Kosten voor druk- en bindwerk, met	1 000

Totaal *meer* . . . f 132 365

Blijft *minder* . . . f 21 760

De toelichtende staat geeft de meest volledige omschrijving omtrent deze verschillen, waarvan de meesten het gevolg zijn van juistere ramingen.

Met betrekking tot de verrichtingen van de zeemacht valt het volgende mede te deelen:

De *St. Eustatius*, onder den naam *Bali* bij de Indische

militaire marine overgegaan, verliet 1 September 1883 de reede van Texel, met bestemming door het kanaal van Suez naar Batavia, alwaar die bodem 14 November d. a. v. aankwam, na op de reis Dartmouth, Gibraltar, Malta, Djeddah, Aden en Point de Galle te hebben bezocht.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Leeuwarden* werd 21 September 1883 in dienst gesteld en aanvaardde 22 October d. a. v. de reis naar Batavia, om bij aankomst aldaar deel uit te maken van het auxiliair eskader, ter vervanging van het schroefstoomschip *Atjeh*.

Bedoelde bodem kwam 25 Januari 1884 in Oost-Indië aan, na St. Vincent te hebben aangedaan tot het innemen van steenkolen.

De *Atjeh* verliet daarop 21 Februari de reede van Batavia, en kwam, na op de reis de Kaap de Goede Hoop te hebben aangedaan, 1 Juni jl. te Nieuwediep binnen.

Het schroefstoomschip der 1ste klasse *Tromp*, bestemd tot het doen van een oefeningstocht in den Atlantischen Oceaan en de West-Indiën, vertrok 29 October 1883 van de reede van Texel naar zee, en kwam, na achtereenvolgens Lissabon, St. Vincent, Bahia, Rio Janeiro, Montevideo en de Falklands-eilanden te hebben aangedaan, den 1sten Maart jl. te Kaapstad aan. Na een achttal dagen aldaar vertoefd te hebben, zette deze bodem de reis verder voort, bezocht St. Paul de Loando, Maculla en de Congo-rivier — dit in verband met aldaar plaats gehad hebbende ongeregeldeheden — en deed vervolgens Monrovia, Suriname, Curaçao, St. Domingo en Haïti aan, vanwaar de *Tromp* 30 Juli in Nederland terugkeerde.

Zowel de *Atjeh* als de *Tromp* zullen gereed gemaakt worden, om in het najaar een nieuwen oefeningstocht te ondernemen.

Het schroefstoomschip der 4de klasse *Sommelsdijk* wordt 16 Augustus a. s. in dienst gesteld ter aflossing van het in de wateren van Curaçao gestationneerd schroefstoomschip der 3de klasse *Alkmaar*, welke bodem, in verband met een diensttijd van bijna zes jaren, buiten dienst zal worden gesteld.

Het schroefstoomschip der 4de klasse *Bonaire* en de schoener *Argus* werden aangewezen tot uitoefening van het politie-toezicht, bedoeld bij het tractaat tot bescherming der visscherij in de Noordzee.

Na afloop der zomeroefeningen in November 1883 werden het opleidingsschip *Evertsen* en de tot oefening in dienst geweest zijnde kustverdedigingsvaartuigen weder buiten dienst gesteld.

Tot oefening van de zeemiliciens kwamen den 21sten April jl. het opleidingsschip *Evertsen* en 21 Juni d. a. v. het ramschip *Bufel*, de rammonitors *Draak*, *Haai* en *Panter*, het riviervaartuig *Mosa* en de vier stoomkanonneerbooten *Ulfr*, *Njord*, *Das* en *Vos*, in dienst.

Een gedeelte van die scheepsmacht wordt in verband met voorgenomen gecombineerde manoeuvres van zee- en landmacht in de stelling Helder, en ten einde de oefeningen in algemeenen zin meer vruchtdragend te doen zijn, in de maand September a. s. tot eene divisie vereenigd en daaraan een viertal torpedobooten toegevoegd.

Tot oefening van het personeel van den torpedodienst, dat in het afgelopen jaar eene betrekkelijk groote uitbreiding heeft erlangd, en waarbij een zestal zeeofficiëren gedurende de zomermaanden gedetacheerd is, werden zeven torpedobooten tijdelijk in dienst gesteld en daarmede oefeningen gehouden zowel in de Texelsche als Goereesche Gat.

Het instructieschip voor bootsmansleerlingen *Marnix* maakte zijne jaarlijksche oefeningstochten op het Haringvliet en in de Noordzee.

Aan dezen bodem werd, in navolging van vorige jaren, ter tegemoetkoming aan de geringe ruimte aan boord, enz., de brik *Castor* toegevoegd. Bemand met bootsmansleerlingen en lichtmatrozen, afkomstig van de opleidingsschepen, vergezelt deze bodem de *Marnix*, gedurende het laatste gedeelte van den oefeningstocht in de Noordzee.

De brik *Pollux* kruist van April tot September met de jongens van de opleidingsschepen in de Zuiderzee.

De *Urania* en de stoomkanonneerbooten *Ever* en *Gier* werden weder gedurende de zomermaanden in dienst gesteld voor oefening van de adelborsten.

De stoomkanonneerboot *Hydra* bleef den dienst als wacht-schip te Vlissingen vervullen.

In 1883 werden aangenomen 680 personen, waaronder 529 lichtmatrozen en jongens, en in het 1ste halfjaar 1884 271 koppen.

De sterkte van het ondergeschikt personeel der zeemacht ging in 1883, 183 koppen, en in de 1ste helft van 1884, 75 koppen vooruit.

Staat A geeft aan de getalsterkte van de verschillende qualiteiten op 1 April 1884. In dien staat is dit jaar weggelaten de kolom *Totaal benoodigd*, die herzien wordt, ook in verband met de in overweging en beproefing genome nieuwe bemanningslijsten voor het kustdefensiematerieel, welke eerst na afloop der zomeroefeningen kunnen worden gearresteerd.

Dan zal tevens rekening kunnen gehouden worden met de invoering van eene nieuwe klasse van torpedisten, namelijk de torpedo-werktuigkundigen, als gevolg van de aanschaffing der vischtorpedo's.

Deze torpedisten zullen namelijk volkomen bekend dienen te zijn met de inrichting van den vischtorpedo en met alle werktuigen die daarmede in verband staan: als lanceerinrichtingen, accumulators, luchtperspompen enz. Aan boord van de torpedovaartuigen zal hun werkring bestaan in het gereedmaken der torpedo's, het vullen der luchtkamers, het stellen van de diepte, regelen van de snelheid, afstand enz. Zij zijn dus chef van de torpedo-kamer, terwijl zij aan den wal belast zijn met het uit-en in elkander zetten, schoonmaken, in een woord, conserveren van de torpedo's, terwijl ook het verrichten van herstellingen aan hen zal worden opgedragen.

Aan de opleidingen wordt de meeste zorg besteed; het gebrek aan onderofficieren en geschikte baksmeeesters voor de opleidingsschepen voor jongens, doet zich echter steeds gevoelen.

Doordien in dit jaar vele zeeofficieren aan den dienst ontvielen, en voor de mariniers geen adelborsten worden gevraagd, zijn in stede van 30, zooals eerst bepaald was, 36 adelborsten voor den zeedienst bij het Instituut geplaatst geworden.

Met 2 Augustus hebben 36 adelborsten het Instituut verlaten, waarvan 31 tot adelborst der 1ste klasse en 5 tot 2den luitenant der mariniers zijn benoemd.

Ofschoon de onvoltalligheid van het korps officieren van gezondheid steeds bestaan blijft, is het met grond te verwachten — en zulks in verband met het groot aantal studenten voor rekening van Marine bij de verschillende universiteiten in opleiding en de waarschijnlijkheid dat later meerdere geneesheeren zich zullen aanbieden — dat in een niet te ver verwijderd tijdstip hierin verbetering komen zal.

In het gebrek wordt echter gedeeltelijk door 11 vreemde geneeskundigen voorzien, terwijl in den loop van dit jaar nog een viertal zullen kunnen aangenomen worden.

Bij de opleiding van adspirant-administrateurs zullen acht jongelieden worden geplaatst.

Ten aanzien van de zeemilitie kan het volgende worden medegedeeld:

Voor de lichting van 1883 hebben zich aangemeld 2048 lotelingen, waarvan 600 zijn ingelijfd. Hiervan overleden 2. In het laatst van October en in het begin van November daaraanvolgende konden zij, als genoegzaam geoefend, met onbepaald verlof van boord worden gezonden met uitzondering van de 14 zeemiliciens, afkomstig uit Rotterdam, die, ter zake der aldaar geheerscht hebbende pokkenepidemie, eerst in October opgekomen zijnde, in Maart 1884 met onbepaald verlof huiswaarts keerden.

werden ontslagen wegens lichaamsgebreken . . . 3
gingen met eene vaste verbintenis over, bij de
zeemacht 5
bij het leger in Oost-Indië 1
bij de landmacht 1

Voor zooverre de opgaven van de Commissarissen des Konings in de provinciën inkwamen, werd aan 115 van degenen, die met onbepaald verlof van boord gingen, vergunning verleend tot het uitoefenen van de buitenlandsche zeevaart; aan 2 werd verlof verleend om zich tijdelijk in Nederlandsch-Indië te vestigen; aan 18 het aangaan van een huwelijk vergund.

Van de lichting van 1884 hebben zich na aftrek van degenen, die buiten oproeping blijven, 2012 personen ter inlijving bij de zeemilitie opgegeven, als in:

Friesland	199
Groningen	178
Drenthe	50
Overijssel	119
Gelderland	161
Utrecht	41
Noordholland	787
Zuidholland	351
Zeeland	96
Noordbrabant	27
Limburg	3

Ingevolge art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 mogen echter niet meer dan 600 lotelingen bij de zeemilitie worden toegelaten; naar eene evenredige verdeling, overeenkomstig art. 3 van Zr. Ms. besluit van 23 Februari 1884 n°. 11, konden alzoo voor den dienst ter zee worden bestemd, van:

Friesland	59
Groningen	53
Drenthe	15
Overijssel	35
Gelderland	48
Utrecht	12
Noordholland	235
Zuidholland	105
Zeeland	29
Noordbrabant	8
Limburg	1
	600

IVde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 763 116, tegen eene som van f 1 831 763 in 1884, derhalve *minder* f 68 647. Dit verschil is toe te schrijven aan eene *vermindering* van:

Art. 46. Aanbouw en onderhoud der transportvaartuigen voor de betonning, enz. met . . . f	45 000
Art. 49. Reis- en verblijfkosten, met . . .	1 000
Art. 52. Belooning van het loodspersoneel, met.	9 271
Art. 62. Kosten der kust- en oeververlichting, met	49 400

Totaal *minder* . . f 104 671

Waartegen eene *vermeerdering* van:

Art. 48. Bureel- en lokaalbehoefden, Loodswezen, met f	500
Art. 50. Bezoldiging beambten Loodswezen, met	1 400
Art. 55. Huur van loodsafhaalvaartuigen, met	3 000
Art. 56. Aanbouw, enz. van loodsgebouwen.	8 000
Art. 57. Kosten der betonning, enz. . .	21 600
Art. 60. Bezoldiging van het personeel der verlichting met	924
Art. 63. Kosten der hydrographie. . .	600

Totaal meer . . . f 36 024

Blijft derhalve *minder* f 68 647

Deze verschillen worden in den toelichtenden staat meer gedetailleerd omschreven.

Loodswezen.

Het vooruitzicht, in de Memorie van Toelichting op de vorige begrooting gesteld, dat de gebouwen voor algemeen dienstdienst, door het gemeentebestuur van Amsterdam aldaar op de Handelskade te stichten, voor zooveel betreft die van het loodswezen, wellicht reeds in 1884 zouden gereed komen, werd niet verwezenlijkt.

Met vrijvalling derhalve van de daarvoor op den dienst van dat jaar uitgetrokken gelden, worden nu weder de betrekkelijke fondsen aangevraagd, zoodat het noodige voor den bouw van het bij bedoelde loodskalen benoodigde magazijn tot berging van materieel der loodsvaartuigen, tevens verblijf van den persoon met het toezicht daarover belast.

De bouw van de twee loodskotters, blijkens de Memorie van Toelichting op de vorige begrooting, in 1883 aangevangen, is voltooid en werd in de uitrusting van de beide anderen in die toelichting bedoelde loodskotters, zoodat in den aanmaak van roei- en zeilsloepen voorzien.

In de schatkist werd gestort de schadevergoeding door de reeders van het stoomschip *Hollandia* aan den Staat uitgekeerd voor het overvaren van den Vlissingschen loodsschoener n°. 3 en wel tot een bedrag van f 31 755,62. Dit bedrag werd op advies van den Rijks-advocaat bij minnelijke schikking door beide partijen overeengekomen, nadat de tegenpartij door de rechtbank veroordeeld was tot vergoeding der schade, nader te verevenen bij staat.

Bij afzonderlijk wetsvoorstel tot aanvulling van de begrooting van 1884 werden o. a. gelden aangevraagd voor den bouw van twee loodsschoeners, zulks in verband met het verloren gaan van twee loodskotters en de afkeuring van een derden kotter. Op deze begrooting worden verder fondsen uitgetrokken voor de uitrusting dezer schoeners en voor den aanbouw van nog twee loodsschoeners, een en ander met het voornemen om daarvan het 6de district geheel te voorzien en de aldaar vrijkomende kotters te bestemmen voor andere districten, na toepassing van de wenschelijk gebleken tuigverandering.

Nog komen op deze begrooting gelden voor, bestemd voor den dringend noodzakelijk gebleken bouw van eene woning voor den commissaris der loodsen op Terschelling

Betonning, bebakening en zeemerken.

De twee nieuwe ijzeren zeekapen voor Rottumeroog, —

waarvoor op de begrooting van 1883 de gelden werden aangevraagd, — zijn sedert voltooid. Zoo ook is gereed gekomen het stoomschip *Coertzen*, bestemd tot reserve-transportvaartuig voor den dienst der betonning, enz., waarvoor de kosten waren aangewezen gedeeltelijk op de begrooting van 1883, anderdeels op die van 1884.

Verder is gemaakt en geplaatst eene nieuwe houten kaap op den Noordvaarder op Terschelling, waartoe de gelden waren aangewezen op den dienst van 1884, en werd uit de fondsen voor datzelfde dienstjaar grond aangekocht in de gemeente Enkhuizen, nabij het algemeen betonningsmagazijn, ten behoeve eener latere uitbreiding van die inrichting, waaraan, voor berging van het veel vermeerderde betonningsmaterieel, behoefte begint te bestaan.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd voor:

aanmaak van een kaap benoorden IJmuiden, tot regeling van de kompassen der naar zee vertrekkende stoomschepen;

vergrooting van het betonningsmagazijn te Terschelling en voor kapitale herstelling aan het betonningsmagazijn te Enkhuizen;

aankoop van twee gasboeien, waarvan een bestemd tot plaatsing op Thornton-rif (Noordzee) en de andere voor reserve;

een nieuwen ketel ten behoeve van den stoomtransport-schoener *de Schelde*.

Verlichting.

Wederom, als vroeger, moet op deze begrooting de post voor een licht te Watum voorloopig »pro memorie» worden uitgetrokken, aangezien de onderhandelingen met Duitschland over uitbreiding van de verlichting op de Eems, waarmede het geprojecteerde licht verband houdt, nog niet tot een resultaat hebben geleid.

Het voor reserve bestemde lichtschip, waarvoor op de begrootingen van 1882 en 1883 gelden waren aangewezen, is sedert gereed gekomen, en de daarvoor benoodigde lichttoestel aangeschaft op den dienst van laatstgenoemd jaar.

De aanmaak is afgelopen van de lichtopstanden voor Strijensas en Wieringen, bedoeld: de eerste in de Memorie van Toelichting op de vorige begrooting, die voor Wieringen in de Memorie van Toelichting op de begrooting van 1883. Op laatstgenoemde begrooting waren hiervoor de fondsen aangewezen, zoodat voor den aangeschaften lichttoestel voor den opstand van Strijensas.

Op den dienst van 1883 vonden nog plaats:

bijwerken tot strand- en geheel nieuwe werken tot duinverzekering nabij de kustverlichting bij Renesse op Noord-Schouwen;

de inrichting van een vetgas-verlichting aan den Hoek van Holland, tot verbetering van de verlichting van den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg, door plaatsing van een licht op den lagen dam van het Zuiderhoofd;

de aanschaffing van twee lichttoestellen, insgelijks ten behoeve der verlichting van den Rotterdamschen Waterweg.

Betindigd nog is de aanmaak van de lichtopstanden nabij Maassluis en bij den molen te Rozenburg, bedoeld in de Memorie van Toelichting op de begrooting van 1884 en mede opgericht met het doel tot verbetering van de verlichting van den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg bij te brengen.

Voor deze opstanden en de daarbij behorende en aangeschafte lichttoestellen waren op de evengenoemde begrooting de fondsen aangewezen.

Uitbested en onderhanden zijn de werken voor eene nieuwe beschoeiing bij de verlichting op Schokland, die voor plaatsing van een mistklok bij de verlichting op Marken en voor den bouw van een lichtwachterswoning behoorende bij den zooeven genoemden nieuwen lichtopstand bij Maassluis.

Voorts werd aangeschaft een nieuwen lichttoestel der 4de grootte voor de verlichting te Stavoren. Voor een en ander waren fondsen beschikbaar op de begrooting van 1884.

Na het indienen der vorige begrooting zijn wederom door tusschenkomst van het Departement van Marine, ten behoeve en voor rekening van den dienst der kustverlichting enz. in Oost-Indië, in gereedheid gekomen de ijzeren lichttoren met licht der 4de grootte voor de haven van Samarang, zoomede de corps-morts en bebakeningsboeien met ankers voor de haven te Tandjong-Priok, — de eerstgenoemden bedoeld in de Memorie van Toelichting op de begrooting van 1883 — de corps-morts enz. in die voor 1884.

De reeds vroeger gereed zijnde lichttoren, blijkens laatstbedoelde Memorie van Toelichting aanvankelijk bestemd voor Mendanao, doch later voor een ander punt in Indië beschikbaar gehouden, is thans opgericht op Pulo-Bodjo met een licht der 1ste grootte.

In aanmaak zijn wijders een ijzeren lichttoren voor Java's vierde punt met etablissement ter vervanging van den steenen toren, die bij de ramp van Krakatau vernield werd; zoomede een etablissement, ten behoeve der verlichting aan den Vlakken Hoek, insgelijks bij die ramp verloren.

Hydrographie.

Sedert 1 Juli 1883 zijn 4 nieuwe kaarten in druk gegeven, als van het zeegat aan den Hoek van Holland in April en in October 1883, en in April 1884 en van de Schouwenbank in 1881.

Onderhanden is de gravure van eene nieuwe kaart der zeegaten van Goeree en Maas in 1882, terwijl de gravure van de bestaande kaarten zooveel mogelijk wordt bijgewerkt, wanneer de toestand verandert, of behoefte blijkt aan nieuwe opslag.

Onder de hydrographische opname dezen zomer, zal begrepen worden het vaarwater rondom Wieringen en in het najaar het zeegat aan den Hoek van Holland.

Vde AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling bedraagt f 1 157 355,60 tegen f 1 110 258,90 in 1884, derhalve f 47 096,70 meer, hetgeen is toe te schrijven aan de *verhooging* van:

Art. 66. Burgerlijke pensioenen, waarop na 1 Juli 1846 aanspraak is verkregen, met . . . f 944,00

Art. 67. Militaire pensioenen verleend na 1 October 1851, met . . . 38 283,50

Art. 68. Pensioenen aan mindere geëm-ployeerden, met . . . 5 141,00

Art. 69. Pensioenen en onderstanden aan het loodspersoneel. 5 277,20

Totaal meer. f 49 645,70

tegenover de *vermindering* van:

Art. 64. Burgerlijke pensioenen verleend voor 1 Juli 1846, met . . . f 169,00

Art. 65. Militaire pensioenen verleend voor 1 October 1851, met. 880,00

Art. 70. Tijdelijk te verleen pensioenen en onderstanden, met 1 500,00

Totaal minder. 2 549,00

Blijft meer . . f 47 096,70

De toelichtende staat geeft de redenen dezer verhoogingen en verminderingen aan.

Vide AFDEELING.

Voor deze afdeeling is dezelfde som uitgetrokken als voor 1884.

De Minister van Marine.

TAALMAN KIP.

**VERGELIJKEND OVERZICHT van de IIde afdeelingen der begrotingen
van het Departement van Marine, dienst 1884 en 1885.**

Op de begrooting van 1884 is toegestaan voor:

Artikel.	Nieuwe aanbouw.	Herstellen, tuigen en uitrusten van in en buiten dienst zijnde schepen, binnen- en buitenslands.	Conservatie reserve- schepen.	Aanvulling van den voorraad.	Spartopedo- inrichtingen en torpedo's.	Werktuigen en behoefte van algemeenen aard. kosten van vervoer, jacht- en werkvaartuigen, sluis- en jaaggelden.	Verstreking en onder- houdswerken aan sRijks werven.
12	a. f 55 000	b. f 250 000 c. 250 000				d. f 360 000	
13	36 685						
14	a. 16 500	b. 50 000 c. 30 000				d. 100 000	
15	a. 5 000	c. 5 000 d. 4 000		a. f 232 000 b 5 000		e. 5 000	
16	a. 64 000			a. 52 000 c. 30 000 d. 20 000 e. 86 000	b. f 200 000	f. 4 000	
17	a. 137 500	b. 90 000 c. 90 000		d. 10 000		e. 5 000	
18				200 000			
19		200 000					
20 I.	a. 330 000	b. 120 000	c. f 75 000			d. 285 000	
II.	a. 13 000	b. 204 000	c. 80 000			d. 134 000	
III.		a. 58 000	b. 70 000			c. 82 000	
IV en V.		13 700					
21						23 900	
22							f 61 000
23							193 000
24							60 400
	f 657 685	f 1 364 700	f 225 000	f 635 000	f 200 000	f 998 900	f 314 400

Op de begrooting voor 1885 is uitgetrokken voor:

Artikel.	Nieuwe aanbouw.	Herstellen, tuigen en uitrusten van in en buiten dienst zijnde schepen, binnen- en buitenslands.	Conservatie reserve- schepen.	Aanvulling van den voorraad.	Spartopedo- inrichtingen en torpedo's.	Werktuigen en behoeften van algemeenen aard, kosten van vervoer, jacht- en werkvaartuigen, sluis- en jaaggelden.	Verstreking en onder- houdswerken aan 'sRijks werven.
12	a. f 274 000	b. f 269 500 c. 132 200				d. f 390 650	
13	135 000						
14	a. 30 000	b. 37 000 c. 50 500				d. 9 400	
15		c. 5 000 d. 4 000		a. f 232 000 b. 7 000		e. 5 000	
16	a. 22 000			a. 116 000 c. 30 000 d. 20 000 e. 106 000	b. f 80 000	f. 4 000	
17		b. 86 000 c. 124 000		d. 25 000		e. 5 000	
18				200 000			
19		200 000					
20 I.	a. 190 500	b. 201 750	c. f 45 000			d. 297 550	
II.	a. 16 000	b. 152 200	c. 70 000			d. 175 150	
III.		a. 75 750	b. 56 000			c. 79 500	
IV en V.		11 700					
21						23 900	
22							f 57 100
23							96 500
24							21 800
	f 667 500 + 9 815	f 1 349 600 — 15 100	f 171 000 — 54 000	f 736 000 + 101 000	f 80 000 — 120 000	f 990 150 — 8 750	f 175 400 — 139 000